

OSMAN ERGİN
ÇALIŞMA HAYATI VE ESERLERİ
1883 - 1961

Ord. Prof. Dr. A. SÜHEYL ÜNVER
Türk Tarih Kurumu üyesi

İşte yaradılışındaki kabiliyetini anlıyarak azamî verimle müte-
madî olarak çok çalışan bir insan. Öğrendikleri önce kendisini kemâle
eriştirdi. Gide gide cemiyetimizde insanı kâmil oldu. Bu cihetin
cümleye örnek olacak bir sergüzeşti var.

Sonra onun idarî hizmetleri sayılmıyacak derecede çok ve her
biri ayrı bir değer taşıyor. Gönül ister ki, bunları da yarım asır her
sahada hizmetleri İstanbul Belediyesinin namına tahsis etmesi lâzım
bir belediye mecmuası nüshasında sayılıp ortaya konsun. O zaman
anlaşılacaktır ki bir müessese günlük mevzuları ele aldığı kadar
onlar için çalışanların da ilmî yönden değerlendirmesini bilsin.
-Hayatta en büyük emelim ya kitapçı yahut kütüphanem olmaktı.
Fakat memuriyet bağları ve maişet dertleri beni bunlara tamamiyle
bağlıyamadı- diyen Osman Ergin'in muazzam hizmetleri mutlaka
bir örnek olsun diye ortaya vaz'olunmalıdır.

Biz bu iki cihete şimdilik temas etmiyerek onun önce çok temiz
geçen hayatının seyrine sonra ilmî bibliyografisine temas edelim.¹

Osman Ergin'in biyografisi:

Şöyle Osman Ergin'i her gördükçe onun nezih, güler yüzlü,
sakin ve asil ruhdan gelen efendiliğinin daha doğmadan önce bir
mazisi olduğuna inanır, memleketimizde evlâd terbiyesinden önce
ana ve babanın ve hattâ dedelerin terbiyeleri lüzumuna kail olurum.

¹ İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü Seminer salonunda 16 Mayıs
1957'de 74 ncü yaşı ve 25 senedir Enstitümüzle yaptığı ilmî işbirliği ve Türk
Tıp tarihi üzerine değerli neşriyatına teşekkürün bir jübile yapılmış, sırasıyla Enstitü
Müdürünün, Doç. Dr. Bedi Şehsuvaroğlu, Orhan Durusoy'un söyledikleri ayrıca
bir risale halinde neşrolunmuştur. Bu yazımda onlardan epi faydalandım. Ayrıca
İstanbul Belediyesinin neşrettiği Osman Ergin kitapları I katalogunun başında
Osman Ergin biyografisiyle mukayeseler yaptım ve mahdumu Kimya Yüksek
Mühendisi Cemal Ergin'den aldığım bazı vesika ve tercüme-i haline ait sicil def-
terinden çok istifade ettim.

Osman Ergin'in olgun hallerini görünce onu doğuran ananın ve babanın bu köy muhitindeki kalb temizliklerini hisseder gibi olmamak kabil değil. İşte Osman Ergin daha doğmadan önce anasını ve babasını seçmekte bahtiyar olanlardandır.

Osman Malatya'da şimdi bir kaza merkezi olan İmrin köyünde Hicrî 1300 (1883) de rençber Hacı Ali'nin ilk oğlu olarak doğar. Artık iftiharla daima söylediği gibi bir köylü çocuğudur. Babası hayatın tecrübeleriyle uyanık bir zat. Ticaret maksadiyle civarda dolaşır. Hattâ bir defa İstanbul'a da gelmiştir. Bir ara Romanya'ya kadar uzanmış ve orada çalışmış, ailesine ve yurduna faydalı olmak için hayat mücadelesi onu nasip arayayı biraz dolaştırmıştır.

Babasının müşahede ettikleri kendisini herkese lâzım uyanık ve çok görgülü bir seviyeye ulaştırmıştır. Artık o İstanbul'a gelmeyi tasarlamıştır. Zira o küçük Osman'ın ve kardeşlerinin yuvasını burada kurmağa âdetâ bir içten varan ilâhi bir emir gibi telâkki etmiş ve kaderin verdiği nadir bir imkâna da boyun eğerek gelmiş ve burada yerleşmiştir. Bir ortağı ile ticaret işine başlıyorlar. Birlikte iş hayatından memnun ki kendisinde hacca gitmek için maddî imkânı görebiliyor. Lâkin o bunun yerine Osman'ı köyünden çiftçilik işlerinden ayırıp İstanbul'a getirtip okutmağa karar veriyor. 1309 (1892) senesi baharı. Osman İstanbul'dadır. Hemen Zeyrek Rüşdiyesinin birinci sınıf ihtiyatına alınır. Hocası Osman Nuri Efendi görür ki Osman köyde iken okula gitmemiştir. Yalnız bir Hocadan işiderek ezbere Kurân-ı Kerîmi iki defa hatmetmiştir. Bir taraftan evine lâzım günlük işleri yapar ve hattâ vakit bulabildiği zamanlarda odun da taşır.

Osman'ın ikinci bir ismi yoktu. Osman Nuri Efendi birgün o halde senin de mahlasın benim gibi Nuri olsun diyor.

Birgün arkadaşının elinde Arakel kütüphanesinin neşrettiği "Talimi Kıraat" eserini görür. Bu onda kitaba karşı sevgi ve alâkayı, onlara sahip olmak emelini uyandırır. Lâkin Osman şehrin ve müşterilerin gürültüsünden ve pederinin işlettiği kahvehanenin musandirasında gecelemeden müşteki.

Sene 1310 (1894), büyük zelzele senesi. Babası ve akrabasından bir zat bunu hissederler. Onu Zeyrek'te Hacıkadın¹ mahallesinde

¹ İstanbul'un ilk kadısı yani Şehremini Molla Hızır Bey Çelebi'nin kızı Hacı Hatun, "Hacı Kadın".

“Nümune-i Mektebi Osmanî”ye verirler. Bir de Talimi Kıraat alınır. Bu onu şevklendirir. Bu yeni şart dahilinde bir senede okuma ve yazmayı söker ve sınıflar atlar.

Bunu takiben kendisini Aksaray’da Sultan Aziz Validesi Pertevniyal’in (Mahmudiye) Rüşdiyesine, birinci sınıfa naklederler. Bu mektep talebesine maddî refah da sağlamıştır. Burasını bitirmeden bir dostun tavsiyesi ile Darüşşafaka’ya kaydedilmiştir. Ancak bu zaman temiz ve sakin bir çalışma muhitine nail olmuştur.

Ona da sebep Darrüşafaka’yı bitirenlerden meşhur Mehmed İzzet Bey’dir. Bir gün bir kahvehanede küçük Osman’ın boyuna dersinden başını kaldırmadığını görüyor, oraya aldırıyor. Bu zatı “veli nimeti irfanım” diyerek daima rahmetle anmıştır.

Her ne kadar Darüşşafaka’nın ilk sınıfına alınır da Mahmudiye Rüşdiyesinden gelmesi ilk senede birkaç sınıfi birden atlamasını kolaylaştırıyor. Artık keyfi yerindedir. Darüşşafaka elbisesi ile onu her sokağa çıkışta Sahhaflar ve Babîali kitapçılarının önünde veya içinde bulabiliyoruz. O mubarek baba da oğluna kitap için para esirgemiyor. O zamandan elde ettikleri de bugün Belediye kütüphanesinde adına kurulan kitaplığı içindedir.

Osman Nuri 9 Temmuz 1317 (1901) de Darüşşafaka’yı pek iyi derecede ikincilikle bitirmiştir. Müesseseyi “Cemiyeti Tedrisiye-i İslâmiye” idare eder. Burada devlet ricalinden maarifin ilerlemesini isteyen nüfuzlu zevat vardır. Şöyle bir hayırlı karar alınmıştır. Mezunlara birer mahrec bulmak. Bu olmuştur. Posta Telgraf Nezareti bunları alıyor. Bir sene mâbeyne alınmışlar. Osman Nuri sınıfından çıkan dokuz genç bin kuruş maaşla Hariciye Nezaretinden Rüşumat (Gümrük) idaresine kadar taksim olunmuşlardır. Osman Ergin’i istikbali İstanbul Şehremaneti (Belediyesine) kısmet etmiştir. Maaşı o senenin on altunu.

Artık baba ocağı maddi ve mânevi saadet ve refah içinde bulunuyor. Hayatında daima iyilik ve kadir bilen Osman Nuri’nin ilk amacı ihtiyarlanmış babasına rahat ettirmektir. Ve bunu her şeyin başında düşünmüş ve tahakkuk ettirmiştir. Artık evleri düzenini bulunca Osman Bey’de öğrenmek aşkı yeniden alevlenmiş. Bunun tatminini medrese ve camilerdeki sabah derslerinde aramıştır. Emeli şudur: Arapça öğrenerek dinî mevzularda eserler mütalâa etmek. Bunu yaparken vazifesine de muntazaman devam ediyor.

Medrese takrirlerine 1901'den 1904'e kadar beş sene ders arkadaşı Ebululâ Mardin Bey'le birlikte devam etmiştir. Hocaları da Çarşamba Hacı Ahmed Efendi. Lâkin takib edilen metodla Arapça ve okutulan kitaplarla dinî bilgi öğrenmenin çetin ve çıkmaz bir yol olduğunu anlayarak belki icazet alacağı sene dersleri terk ile 1904'de Darülfünun Edebiyat Fakültesine giriyor, 1907'de (pek iyi) birincilikle bitiriyor. Ortasında Hakkâk Yümnî Efendi tarafından kazılmış (Taraflı Eşrefî Hazreti Hilâfetpenahîden bu sene Darülfünun-u Şahane Edebiyat şubesinden birincilikle neşet eden Osman Nuri Efendi'ye ihsan buyurulmuştur). İbaresini yazılı olan ve meşe dallarıyla süslü bir altun plâka mükâfaten verilmiştir. Bu arada Osman Nuri Fransızca da öğrenmiştir.

İşte Osman Nuri Bey'in hususî ve resmî tahsil hayatı bu. Bundan sonra girdiği yeni bilgi muhitinde tetkik ve tetebbu mektebine gider. Artık talebesi, hocası, mümeysi kendisidir. Kendi kendine yeter hale gelmiştir. O bir taraftan memur, bir taraftan da bazı mekteplerde öğretmendir. Yazar, kitap aşığı ve sohbetler müdavimi vasıflarını ömrünün sonuna kadar korumuştur.

Memuriyetleri :

Padişahın iradesiyle girdiği Şehremanetinde (İstanbul Belediye-sinde) uzun seneler Başkâtib, Mümeysi, Müessesatı Hayriyye-i Sıhhiye Umumi Kâtipliği, Şube Müdürlüğü, 22 sene süren İstanbul Vilâyeti ve Belediye Mektupçuluğu.

46 sene hizmetten sonra yaş haddi dolayısıyla 1946 senesinde son vazifesinden ayrılmıştır.

Muallimlikleri :

Senelerle zaman zaman Darüşşafaka (Kitabeti Resmîye ve Tarihi İslâm) Vefa Lisesi (Tarih), Arnavutköy'ünde Amerikan Kız Koleji, Amelî Hayat (Ticaret ve lisan) mektebi (1931) öğretmeni oldu. Belediye zabıta memurları okulu ve İstanbul Polis Meslek mektebinde, önce Belediyecilik vazifeleri sonra Belediyenin tarihi ve teşkilât safhaları, Dünya ve Türkiye Belediyeleri, kanunlar ve nizamlar ve talimatı üzerine dersler verdi. Türkçe, Edebiyat, Felsefe, İhtimâiyat, Tarih ve Beledî bilgilerde dersler okutmuştur.

Osman Ergin yalnız bu mekteplerde değil, halkı okutan gece mekteplerinde de faal bir rol oynamıştır. 1908 meşrutiyet inkılâbından

sonra Darüşşafaka mezunlarının (Çırac Mektebi) adı ile Çiçek-pazarı'nda açtıkları gece derslerinde alfabeyi en pratik yolda öğretmeyi Osman Ergin üzerine almış ve uyguladığı okutma usulünü Kolay Elifbâ adı ile yazıp bastırmıştır. Bu usul hakikaten pratik ve faydalı görülmüş olacak ki az zaman sonra ilâveli kolay Elifbâ, Tecrübeli Kolay Elifbâ ve Hakikî Kolay Elifbâ adlı risaleler ortaya çıkmıştır. Bu çalışmayı 1928 senesinde yeni harf inkılâbına kadar sürmüştür.

Velhasıl 46 sene süren memuriyet hayatı topu topu beş satırda toplanabilen Osman Ergin tek ve dar cepheli bir memur hayatı yaşamakla iktifa etmiyerek resmî vazifesiyle muvazi olmak üzere öğretmenlik, muharrirlik, kütüphanecilik ve matbaacılık sahalarında da meşgul olmuştur.

Cemiyetin bazı ilmî meseleleriyle alâkalanmaktan fariğ olmamıştır. Hizmetlerine mukabil İstanbul Muallimler Yardımlaşma Birliği 1947'de O. Ergin'i fahrî üyeliğe seçmiştir. Onu birçok teşekküllerde ve bir netice çıkabilecek ve vazife alabilecek durumda ise mutlaka görürüz. Ona idarî vazifeler de vermişlerdir. Nitekkim Belediye Müzesi ve Künüphanesi kurulurken bir istişarî komisyonu vazifelendirmiştir. Orada Fuad Köprülü, Hayreddin Nedim ve ben 1926-1927 senelerinde birlikte çalıştık.

İstanbul sokaklarını isimlendirme ve numerotaj meselelerinde yine resmî bir komisyon kurulması istenmiştir. Osman Ergin bu işleri asla kendi başına ve bilenlere danışmadan yapmak istememiştir. Orada da uzun müddet birlikte çalıştık. İdarî muvaffakiyetlerinin sırrını ve daima durmayan, düşünen, yazan ve çizen bu çalışkan bilginimizi daha yakından anladım. Osman Ergin'in İstanbul şehrine yaptığı hizmetlerin en mühimmini teşkil eden (İstanbul Şehri Rehberi) eseridir. Bunun tafsilâtını Belediye Kütüphanesi Müdürü Orhan Durusoy'dan dinliyelim :

“Eser 1934'de yayınlanmış olmasına rağmen bugün dahi tapu, kadastro, imar müdürlüğü, nüfus memurlukları ve şehrin yol, sokak ve mahalle işleriyle meşgul tekmil elemanlarının elinde yegâne rehber ve anahtar olarak kullanılmaktadır. Bir zamanlar 50 kuruşa dağıtılan bu eser bugün 50 liraya dahi tedarik edilemez; zira yerini tutacak yeni bir rehber çıkmadığından bazı eksikliklerine rağmen eski kıymetini muhafaza etmektedir.”

1927 senesinde Türkiye'de ilk defa ilmî ve ihşâî bir tarzda nüfus sayımı yapılmağa karar verildiğinde İstanbul şehrinin nüfus sayımını hazırlamağa geniş yetki ile Osman Ergin memur edilmişti.

Bu vazifeyi yaparken elde ettiği vesikalara ve malûmata dayanarak bu çalışmalarını heba olmasından kurtarıp bu eseri vücade getirdi. İstanbul'un 6000'den fazla sokağını adlandırdı. Alfabetik liste ile eserine koydu ve istifadeyi kolaylaştırdı. Başına bir tarihçe ve 38 kroki ve harita da eseri kıymetlendirdi. Bu güzel rehberi İstanbul Belediyesi bastırmıştır. Bu yorucu mesainin maddi mükâfatını da görmüştür.

Kendisi her bilim sahibine saygı gösterir ve daima fikirlerinden istifadeyi ihmal etmezdi.

O. E. öğretmenlik hayatından 1956 da çekilmiştir. Yalnız tettebbu ve yazı hayatına ölümünden birkaç gün önceye kadar devam etmiştir.

Bibliyografyası :

Osman Ergin memleketimizin içtimai tarihine ait en mühim mevzuları ele almış, bunları işlemiş. Bazı ilmî metodlara sadık kalarak ve bazan vülgarize ederek gayet değerli eserler meydana getirmiştir ki en mühimleri burada sıralanmış bulunmaktadır.

Lüzumuna mebnî kaleme aldığı eserler şu mevzular çerçevesi içindedir :

- I. Dün ve Bugünün Belediye Mevzuları.
- II. Şimdiye kadar ele alınmamış tarihî mevzular ve bunlar hakkında yeni neticeler.
- III. İstanbul Şehri ve Tarihi.
- IV. Bibliyografik Mevzular.
- V. Biyografik Konular.
- VI. İzah ve ilâveler yaparak bastırıldığı eserler.
- VII. Tarihimize ait Ansiklopedik vülgarize bahisler.

Bu yedi mevzuda eserler ve makaleler halinde yazdıklarının yekûnu onbinlerce sahifeyi bulur. Bunları toparlamak için muhakkak ki çok yerlerde gizli kalan vesika ve eserleri birer birer gözden geçirmiş, bu yekûnun belki on misli de okumuştur. Okuduğu nereden belli? yazdıklarının bibliyografyalarına bakılınca meydana çıkar.

Sonra on binden fazla yazma ve basma kitabı sadece süs olsun diye toplamamış, bunları birer birer seçmiş ve okumuş, her birinden notlar almış ve bazı mevzular üzerinde duranları haberdar etmiş, hattâ bazılarını kendisi almayı tedarik etmelerini tavsiye etmiştir, veyahut onların yazılı müracaatlarının yine yazılı cevaplarını vermekten, yazması ve hatırlatılan yeni mevzuları inceleyip meydana getirmekten her bilim adamında görülmesi temenniye şayan tevazuun ve cömertliğin son haddiyle zevk duymuştur.

Hususî kütüphanesinden çok gıdalar almış ve noksanlarını diğer yerlerde bulunan eserler ve vesikalardan da tamamlamıştır. Onun bütün hayatı kafasındaki iç intizamıyla idare ettiği resmî işi, kitapları, mecmuaları ve kitapçılar arasında geçmiştir. Hani ona dense idi ki senin yaylan neresi? Mutlaka kütüphanelerin loş odaları cevabını vermekte tereddüt etmezdi.

Ama bir arı gibi çalıştı. O nasıl binbir çeşitten balını yaparsa bütün bu bitiremediği tetkik dünyası içinde önce şahsiyetini ve sonra ballarını ortaya koydu.

Osman Ergin'in belli başlı neşriyatı burada sıralanmıştır. Bunlar neşrolunanlarıdır. Bir kısmı da neşre hazır durumdadır. Yani onun bilim hayatı devam edecektir. Fikrini bezeyen kütüphanesini yazma ve basma diye ayrılan iki kısımda yarım asra yakın hizmet ettiği İstanbul Belediyesine bırakmıştır. Oraya devam etmeyi feragat gösterip de göze alanlar rehberliğiyle kendi yerine yeni namzetlerin çıkmasına yardımcı olacaktır.

Onun prensibi budur : Milletten gelen yine millete dönmelidir ki bu dolabın suyu tükenmesin. Devlet ve millet hazinesi yalnız başka maksatlar için soygunculuk kaynağı değildir. Madem ki millet bizi yetiştirdi. Biz de onu yetiştirmeliyiz prensibi dairesinde yaşayan bir tip insanın da Osman Ergin baş mümessili olmuştur diyebiliriz.

Şunu hayatında asla unutmamıştır : Onu babasının müstesna yardımcıları olduğu halde bu millet yetiştirmiştir. Vâlidinin fedakârlığını ve durumunu daima iftiharla söyleyebilmiştir. Lâkin o milletin bu hakkını unutmamış basma ve yazma 10.000 kitabını hemen hayatı boyunca hizmet ettiği İstanbul Belediyesinin kurduğu kütüphanesine teberru etmiştir. Belediyeden aldığı maaşlar mukabili edindiği kitapların bedeli karşılaştırılsa Osman Ergin Belediyeden on para almıyarak fahrî olarak çalışmıştır. Ve hattâ Belediyeye aldığı belki birçok mislini iade etmiştir, diyebiliriz.

Aldığı basma ve yazma kitapları ve işdipte alamadığı diğerlerini buldukları yerlerde mutlaka okur, mevzularıyla alâkadar olanlarından notlar alır ve aynı zamanda asla kıskanç olmayan asil huyunun iktizası çalıştıkları mevzulardan bahsedencilere size yarıyacak şunlar vardır, diye haber verir. Bu ahlâkın umumileşmesini isterdi. Biz onun başkaları hesabına fahrîyen birçok araştırmalarda bulunup ve not edip verdiğini yakinen biliriz.

Senra eserlerini değil okumak, şöyle bir karıştırmak böyle ansiklopedik eserler nasıl yazılır? mânasını halle kâfidir. O her lüzumlu mevzu üzerinde durmuştur. Durmakla kalmamış incelemiş ve bir neticeye varmıştır. Bununla da yetinmemiş, neşir imkânları üzerinde durmuş ve onda da muvaffak olmuştur. Bunun için "Allah ilmi isteyene, parayı da istediğine verir" kısmen değişmez düsturu üzerine neşir emeli de ilk safına girdiğinden ona da nail olmuştur.

Osman Ergin'in yayınları burada listesi yapılanlardan ibaret değildir. O gerek Belediye Mecmuasında ve gerek Tıp Tarihi Enstitüsünün neşriyatı içinde kısa ve çok defa uzun ve ilmî mülâhazalarla dolu makaleler de yazmıştır. Zaman zaman neşir dünyamızda muhtelif isimlerle yer alan tarih dergilerinde de üzerinde durulmağa lâyık kıymetli etüdlere çıkmıştır. Bunlar da maalesef burada yer alamamıştır.

Hayatı daima dürüstlük ve fikir olgunluğunun görünen sembolü tevazu içinde geçtiğinden böyle dağınık yerlerdeki yazılarını toplamak yoluna gitmemiştir. Ya onun imzasıyla çıkmayıp muhtelif mevzularda metinler arasında ismi geçerek yazılan fikirleri de ayrı bir bahis olacak kıymettedir.

Osman Ergin'in mühim ilmî çalışmalarından birisi de ilk defa yalnız bizde değil dünyada tam ve mükemmel bir İbni Sinâ bibliyografyası hazırlamasıdır.

İbni Sinâ'nın ölümü Milâdi 900 ncü yılı dolayısıyla İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü, Türk Tarih Kurumu ile 1936'da işbirliği yaparak İbni Sinâ'nın kütüphanelerimizdeki eserlerinin de fişleri hazırlattırılarak komiteye dahil Osman Ergin Bey'e tevdi olunarak tanzimi rica edilmiştir.

Bizzat kütüphaneleri de dolaşarak noksanlarını tamamlayıp, yorulmak bilmiyen bir gayretle İbni Sinâ Bibliyografyasını hazırlamış ve Türk Tarih Kurumunun Ahmed Halid Kitabevine basıl-

masını havale ettiği “İbni Sinâ, Şahsiyeti ve Eserleri Hakkında Tetkikler” başlıklı kitapta 6 formalık bir yer kaplamıştır.

Böyle bir bibliyografyanın Osman Ergin tarafından çıkarıldığını duyan Brockelmann provalar halinde gönderilen mezkûr formalara istinaden yeniden yazdığı bu maddeyi, meşhur kitabının bu bahiste basılmış formasını iptal ettirerek koymuştur. Bu suretle Osman Ergin’in yeni malûmatı bu eserde yer alıyor.

Bunu takiben Osman Ergin’in bahsinden faydalanılarak Mısır’da da (Darül Kütübül Mısriyye) müdüriyeti 1950’de 4 formalık bir bibliyografya neşretmiştir.

Mısır’da Père Anawati de yine Osman Ergin’in eserini esas tutarak ve Brockelmann, Şark ve Garbdeki kütüphanelerde bula-bildiklerini de eklemiştir. Ve bütün bunları düzenlemek için Tıp Tarihi Enstitüsündeki fişleri yakından tekrar inceliyerek ve müellif ile de temasa geçerek 473 sahife halinde arapça olarak neşretmiştir.

İran’da Tahran Üniversitesinde Mehdevî aynı senede farsça 433 sahifelik eserinde haksız tenkitlerine rağmen yine Osman Ergin eserini hemen aynen almıştır. Muhtelif memleketlerde kendi buldukları da bittabi kitabına koymuştur.

Bütün bunların Kahire, Bağdat ve Tahran gibi İslâm şehirlerinde alâka toplaması hasebiyle Tıp Tarihi Enstitümüz Müşavir üyesi Osman Ergin’e tekrar müracaatla ve bütün kendisini takiben hazırlanan bu yeni neşriyatı da gördükten ve onlar hakkındaki ilmî görüşlerini açıklayarak yeni ve mufassal bir İbni Sinâ Bibliyografyası hazırlatmış ve 1956 yılında Enstitünün yayınları arasında neşir sahasına konmuştur.

Osman Ergin bu bibliyografyanın çok mükemmel ve ilmî olmasına son derecede dikkat etmiş ve Türk Tıp Tarihi Kurumu, Tıp tarihimize ait eski gayret ve neşriyatını da gözönünde tutarak âzası meyanına almıştır. Ve 16 Mayıs 1957’de Enstitü, şerefine bir toplantı yapmış ve bir hâtıra broşürü neşredilerek çalışmalarını takdir edilmiştir.

Neşriyatının listesini O. E. ile Belediye Kütüphanesi Müdürü O. Durusoy hazırlamıştır. Bu zatın Osman Ergin’in kütüphaneye vakfettiği basma ve yazma kitaplarının müellif ile birlikte hazırladıkları kataloglarını neşretmekte mühim yararlıkları görülmüştür. Listesini

kısaltarak ve ufak ilâvelerle buraya alıyorum : Eserlerini kütüphanesi numaralarını vererek şöyle sıralıyoruz :

- *Kolay Elifba*. İstanbul 1326. Kader Matbaası, 32 sahife, Belediye Künüphanesi No. 1696.
- *Müessesatı Hayriye-yi Sıhhiye Müdüriyeti*, İstanbul 1327. Arşak Garoyan Matbaası. 8+65+114, s. 50, resim. bk. No. 482.
- *Mecelle-i Umuru Belediye. Kavanin, Nizamât ve Talimatı Belediye* c. 2, İstanbul. Arşak Garoyan Matbaası 1330 10+768 s. bk. No. 3783.
- *Mecelle-i Umuru Belediye, İmtiyazat ve Mukavelâtı Belediye*, c. 3, İstanbul. Arşak Garoyan Matbaası. 1330, s. 12+376, No. 3783.
- *Mecelle-i Umuru Belediye. Kavanin, Nizamât ve Sıhhiye-i Belediye*, c. 4, İstanbul 1331, s. 10+658, No. 3783.
- *Mecelle-i Umuru Belediye*, c. 5, İstanbul 1335. Arşak Garoyan Matbaası, s. 40+1166, No. 3783.
- *Muhtasar Mecelle-i Umuru Belediye*, İstanbul 1337. Hilâl Matbaası, s. 320, No. 3226.
- *Mecelle-i Umuru Belediye. Tarihi Teşkilâtı Belediye*, 1338 (1922), c. 1, Matbaa-i Osmaniye, s. 12+1776, No. 3783¹.
- *Muhtasar Mecelle-i Umuru Belediye*, 2 nci tab'ı, İstanbul 1339. Bahriye Matbaası, s. 3+538, No. 3821.
- *Küçük Mecelle-i Umuru Belediye*. 3 ncü tab'ı, İstanbul 1340. Evkafı İslâmiye Matbaası. s. 512, No. 3044.
- *Belediye Vergi ve Resimleri Kanunu, Talimat ve Tarifeleri*, İstanbul, 1340. Şehremaneti Matbaası, s. 6+384, No. 3825.
- *Darüşşafaka, Türkiye'de İlk Halk Mektebi. Mehmed İzzet, Mehmed Esad ve Ali Kâmi Beylerle birlikte*, İstanbul 1927. Evkafı İslâmiye Matbaası, s. 210, 2 resim, 2 nota, No. 178.
- *İstanbul Şehremaneti*, İstanbul 1927. Şehremaneti Matbaası, s. 774, No. 3945.
- *Belediye Bilgileri*, İstanbul 1932. Hamdi Bey Matbaası, s. 4+260, No. 269.
- *Cumhuriyet ve İstanbul Mahallî İdaresi*, İstanbul 1933. Matbaacılık ve Neşriyat Şirketi, s. 123, No. 3325.

¹ Eylül 1338'de Mecelle-i Umuru Belediye eserinden dolayı Osman Nuri ikinci rütbeden Maarif nişanı ile taltif edilmiştir.

- *İstanbul Şehri Rehberi*, İstanbul 1934. Matbaacılık ve Neşriyat Şirketi, s. 240, 38 harita.
- *Beledî Bilgiler*, 2 nci tab'ı. İstanbul 1934. Matbaacılık ve Neşriyat Şirketi, s. 196, No. 3306.
- *Türkiye'de Şehirciliğin Tarihi İnkişafı*, İstanbul 1936. Cumhuriyet Matbaası, s. 2+158, İstanbul Hukuk Fakültesi İktisat ve İçtimaiyat Enstitüsü yayınlarından, No. 493.
- *Bibliyografya, İlmî Ahvali Kütüp.*, İstanbul 1937. Bozkurt Matbaası, s. 92, Muallim M. Cevdet K. Eserleri ve Kütüphanesi eserlerden ayrı basım, No. 4074.
- *Muallim M. Cevdet'in Hayatı, eserleri ve kütüphanesi*, İstanbul 1937. Bozkurt Basımevi, s. 96+748. İstanbul Belediyesi Neşriyatından, No. 3944.
- *İbni Sinâ Bibliyografyası*. İstanbul 1937. Muallim Ahmed Halid Kitabevi. Türk Tarih Kurumu'nun yayınlattığı "Büyük Türk Filozof ve Tıp Üstadı İbni Sinâ, şahsiyeti ve eserleri hakkında tetkikler" adlı eserden ayrı baskı, s. 80, No. 3756.
- *İstanbul'da İmar ve İskân Hareketleri*, İstanbul 1938. Burhanettin Matbaası, s. 63. İstanbul Eminönü Halkevi, Dil-Tarih ve Edebiyat Şubesi neşriyatı. VI. Konferanslar serisi, III, No. 3378.
- *Beledî Bilgiler*. 3 ncü tab'ı, İstanbul 1939. Osman Bey Matbaası, s. 156, No. 4045.
- *Türk Şehirlerinde İmarat Sistemi*, İstanbul 1939. Cumhuriyet Matbaası, s. 65, No. 3328.
- *Türkiye Maarif Tarihi*, c. 1, İstanbul 1939. Osman Bey Matbaası, s. 260, No. 3943.
- *İstanbul Tıp Mektepleri, Enstitüleri ve Cemiyetleri*, s. 100, İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü, sayı 17. İstanbul 1940 Osman Bey Matbaası, No. 3335.
- *Türkiye Maarif Tarihi*, c. II, İstanbul 1940. Osman Bey Matbaası, s. 261-676, No. 3943.
- *Türkiye Maarif Tarihi*, c. III, İstanbul 1941. Osman Bey Matbaası, s. 677-1052, No. 3943.
- *Dr. A. Süheyl Ünver Bibliyografyası*, I, İstanbul 1941. İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü yayınlarından, No. 20. Milli Mecmua Basımevi, s. 63, kısım I, No. 3350.

- *Balıkesirli Abdülaziz Mecdi Tolun'un hayatı ve şahsiyeti*, İstanbul 1942. Kenan Basımevi, s. IV+340, No. 3346.
- *Türkiye Maarif Tarihi*, c. IV, İstanbul 1942. Osman Bey Matbaası, s. 1053-1320, No. 3943.
- *Türkiye Maarif Tarihi*, c. V, İstanbul 1943. Osman Bey Matbaası, s. 1321-1832, No. 3943.
- *Türk İmar Tarihinde Vakıflar, Belediyeler, Patrikhaneler*, İstanbul 1944. Türkiye Basımevi, s. XII+117. Siyasî İlimler Mecmuası yayımı, No. 3333.
- *Fatih İmaretî Vakfiyesi*, İstanbul 1945. Belediye Matbaası, s. 41+68. İstanbul Belediyesi, İstanbul Fethinin 500 ncü yıldönümü kutlama yayınlarından, sayı I, No. 3942.
- *Beledi Bilgiler*, 4 ncü tab'ı, İstanbul 1945. Osman Bey Matbaası, s. 83. İstanbul Polis Okulu ders notlarından, No. 3331.
- *Balıkesirli Abdülaziz Mecdi Tolun Divanı*, İstanbul 1945. Gün Basımevi, s. IV+156, No. 3941.
- *İslâm Esaslarına Göre İnsan Hakları*. Yazan Hüseyin Kâzım Kadri. Eseri bir mukaddime ile sunan: Ömer Rıza Doğrul. Mufassal haltercümesini yazan ve eseri sadeleştirerek şerh eden Osman Ergin. İstanbul 1946, Yüksel Yayınevi. Bürhanettin Erenler Matbaası, s. 128. Eserin sonu eksik ve basılması yarı kalmıştır, No. 4073.
- *İnsan Hakları Beyannamesinin İslâm Hukukuna göre izahı*, İstanbul 1949. Sinan Matbaası ve Neşriyatevi, s. IV+96, No. 3373.
- *Hakikat Nurları*. (İsmail Fennî Ertuğrul) ilâvelerle yayınlanmıştır ve yazı dilini sadeleştirmiştir, İstanbul 1949. Kâğıt ve Basım İşleri Şirketi, s. XV+366. "Merhumun Darüşşafaka'ya vakfi üzerine Cemiyeti Tedrisiye-i İslâmiye neşretmiştir", No. 3336.
- *İslâmda Temellük ve Tasarruf Hakkının Dokunulmazlığı*, Ankara 1949. Yeni Cezaevi Matbaası, s. 21. Türk Hukuk Kurumu Konferanslar serisi 95, No. 3338.
- *Dr. A. Süheyl Ünver Bibliyografyası*, 2. kısım, İstanbul 1952. Sultanahmed Erkek Sanat Enstitüsü Matbaası, s. 44. İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü, sayı 45, No. 3602.
- *Fatih'in Hoşgörülüğü*, İstanbul 1953. Dünya Gazetesi Matbaası, s. 15. Dünya Gazetesi 500 ncü Fetih Yılı Armağanlarından, No. 3915.

- *İbni Sinâ Bibliyografyası*, İstanbul 1956. Osman Yalçın Matbaası, s. 31+163. İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü yayınlarından, s. 20, No. 4065.
- *Sadreddin Konevî ve Eserleri*, Ankara 1957. Türk Tarih Kurumu Matbaası, sayı 40.

Bunlardan maada Osman Ergin'in kendi kurduğu İstanbul Şehremaneti (Belediye) mecmualarında, en son tarih üzerine Tarih Dünyası, Resimli Tarih Dergisi gibi vülgarize dergilerde makaleleri ve Siyasi İlimler, Demiryolları, Adliye ceridesi, İller ve Belediyeler dergisi, Türk Tıp Tarihi Arkivi, Sebilürreşad, Hayat ve İslâm Ansiklopedisi, Muhitül Maarif ile Cumhuriyet, Tan, Hürriyet, Dünya ve Vakit gazetelerinde çeşitli mevzularda neşriyatı, kısa ve uzun etüdüleri vardır ki cümlesi toplanmakla beraber bir fikir vermek üzere yalnız birisindekine temas edilmiştir. Bunlar da Osman Ergin'in müstesna bilim sâhasında değerini ortaya koymaktadır.

Meselâ Tarih Dünyasında :

- İstanbul'un eski adları, 1950, No. 7.
- Cibali-Cebe Ali. Fatih ve Devri Hakkında özel sayı, 1950.
- Türkiye'de Dikilen İlk Heykel, 1950, No. 13.

OSMAN NURİ ERGİN'İN İSTANBUL ŞEHREMANETİ (BELEDİYE)
MECMUASINDA ÇIKAN YAZILARI *

Yazının başlığı	Senesi	Yılı	Sayısı	Sayfası
Şehreminleri	1340	I	5	113-122
İstanbul'un nüfusu	1340	I	6	129-137
İstanbul'un nüfusu	1340	I	7	161-171
İstanbul'da Vesaiti nakliye şirket ve idareleri	1340	I	10	273-296
İstanbul'da Kadastro ve tatbikatı	1340	I	11	321-337
Türkiye'de evlenme işleri	1926	III	25	630-634
İstanbuldaki Anonim şirketler karşısında şehrin hakkı ve vazifeleri	1926	III	25	129-132
Türkiye'de nüfus işleri	1926	III	28	225-227
Şehreminleri (Hüseyin Bey)	1927	IV	39	134
Şehreminleri (Server Paşa)	1927	IV	40	197-205
İlk gazete	1928	IV	41	276-280
İstanbul Belediyesinin 7 senelik icraatı ve imarâtı	1928	IV	45	717-532
İstanbulda mahalle mıntıka ve daire taksimatı .	1928	IV	43	404-415

* Bu kısım Bay Orhan Durusoy tarafından hazırlanmıştır.

Yazının başlığı	Senesi	Yılı	Sayısı	Sayfası
İstanbulda mahalle mıntika ve daire taksimatı .	1928	IV	45	559-573
İstanbulda mahalle mıntika ve daire taksimatı .	1928	IV	48	750-760
Belediye teşkilâtı karşısında lüzumlu iki müessese	1928	V	50	65- 70
İstanbul İtfaiyesi	1928	V	51	140-165
Haliçte Köprüler	1928	V	51	166-168
Beynelmîlel şehirler birliğinin 4. Belediye Kong.	1929	VI	61	17- 24
Beynelmîlel şehirler birliğinin 4. Belediye Kong.	1930	VI	67	225-266
Beynelmîlel şehirler birliğinin 4. Belediye Kong.	1930	VI	69	333-338
Beynelmîlel şehirler birliğinin 4. Belediye Kong.	1931	VII	74	57- 67
Beynelmîlel şehirler birliğinin 4. Belediye Kong.	1931	VII	75	121-128
Beynelmîlel şehirler birliğinin 4. Belediye Kong.	1931	VII	77	193-201
Beynelmîlel şehirler birliğinin 4. Belediye Kong.	1931	VII	79	296-300
Beynelmîlel şehirler birliğinin 4. Belediye Kong.	1932	VIII	89	149-163
Beynelmîlel şehirler birliğinin 4. Belediye Kong.	1932	VIII	92	308-313
Beynelmîlel şehirler birliğinin 4. Belediye Kong. ¹	1932	VIII	95	476-482
Türkiye Belediyeleri	1930	VI	68	289-306
Şehremaneti ve Şehreminleri	1930	VI	71-72	387-398
Dr. Rifat Osman Bey	1930	VI	71-72	416-417
İstanbul Belediyesi ile Şubelerinin ve Nahiye- lerinin hudutları	1930	VI	76	151-166
Belediye tenbih ve yasaklarının şekilleri	1932	VIII	90	199-206
Belediye tenbih ve yasaklarının şekilleri	1932	VIII	91	265-270
Garp Belediyelerinin muhtelif şekilleri	1932	VIII	97	550-565
Kadılarla Evkafın Belediye ile münasebetleri .	1932	IX	98	598-604
İstanbul Vali ve Şehreminleri	1933	X	109-110	116-118
Dünkü ve bugünkü İstanbul	1933	X	112-113	237-247
İstanbul Hususî İdare teşkilâtı	1933	X	115-116	370-371
İstanbulda ilk Belediye hastanesi	1934	XI	121-122	71- 75
Geçmiş zamanlarda hükümet ve belediye kadın kıyafetleriyle nasıl meşgul olurdu	1934	XI	123-124	158-163
Belediyecilik	1936	XII	137-138	129-150

Bunlardan başka Belediye ve Belediyeciliğe, vakıf işlerine, İstanbul şehrine, tarihî ve nadir bile olsa tasavvufî mevzularda konferanslar ve sohbetler yapmış ve çok faydalı bilgiler vermiştir.

İstanbul Radyosunda da tarihî ve beledi mevzularda bir seri konuşmalarda bulunmuştur.

¹ Sevil Belediye Kongresi (1928) hakkında bu etüdü mühimdir. Avrupa'da her kongreye giden böyle müşahedelerini tesbit etmemiş ve tahsisat aldıkları millet ve hükümetlerine birer rapor takdimiyle hesap vermeyi akıllarından geçirenler maalesef az sayıda olmuştur. Osman Ergin gördüklerine kıymet verir ve bunun faydalı taraflarından herkesin bir şeyler öğrenmesini isterdi.

Ayrıca İstanbul Üniversitesi İktisat ve İktisadiyat Enstitüsünde, Ankara Üniversitesinde, Eminönü Halkevinde verdiği konferanslar ayrıca basılmıştır. Amerikan Kız Kolejinde verdikleri kısmen İngilizce tercümeleriyle birlikte teksir edilerek dağıtılmıştır.

1957 de Turizm Umum Müdürlüğü tarafından seyyahlara rehberlik edecekler için açılmış olan derslerde verdiği konferanslar : Türklerin Medeniyet ve Sanat Tarihlerinden Notlar ismi altında teksir edilerek talebeye dağıtılmıştır.

Ne yazık ki bunlar toplanamamıştır.

Osman Bey'in bilhassa çok kuvvetli olduğu Beledî Bilgiler Tarihi'nde izahları şu nokta-i nazardan ne kadar kuvvetlidir. Der ki :

“Türkiye’de Belediyecilik, zannedildiği gibi 1855’de teşkil edilmiş değildir. Bilâkis şehir ve kasabaların teşkili ile birlikte Belediye vazifesi de ortaya çıkmıştır. Bundan dolaydır ki belediyenin tarihini mazinin derinliklerinde aramak lâzımdır. Bu vazife: cemiyetler, cemaatler, teşekküller değil, vakıf adı altında hayır ve şefkat sahipleri tarafından yapılmıştır” Osman Ergin’in bu fikirleri dünya ilim adamlarınca dikkatle takip edilmiştir.

Basılmak üzere hazırlamış olduğu mevzular :

- *Türkiye’de hanlar-kervansaraylar-oteller ve çeşitli barınma yerleri.* Bu mevzu İstanbul Enstitüsünün isteği üzerine hazırlanmış ise de Enstitü bu eserin basımını sağlamadığından son senelerde Yapı ve Kredi Bankası tab’ edilmek üzere telif hakkı ödeyerek satın almıştır.
- Kurân-ı Kerîmin lûgatleri ve tefsirleri fihristi. Son elli senede muhtelif zevatın Kurân-ı Kerîm ve tercümeleri üzerine neşrolunan eserleri incelenerek gözden geçirilmiş ve muhtelif tercümelerin ne suretle yapıldığı ve diğer tamamlayıcı bilgiler mukayeseli bir surette fişlenmiştir. Bunun da fihristi hazırlanmış ve tab’a amade bir hale konulmuştur. Bu suretle tercümelerden faydalanmak isteyenlere rehberlik edebilecek ve tercümelerin birbirinden farklı olmaları sebepleri anlaşılabilir. Ve Kur’anın neden hakkiyle tercüme edilemeyeceği delilleriyle ortaya konmaktadır. Ne de olsa bu eser Kur’an-ı tercüme ve izah edecekleri bir rehber olabilecektir.
- Fetihten sonra İstanbul’da kurulan vakıf-vergi sistemi.

- İstanbul'da 5 asır içinde kurulan ilim, terbiye ve sanat müesseseleri. Bu beş cildi yayınlanmış olan (Türkiye Maarif Tarihi)nin 6 ncı cildi olacaktır.
 - Türk İmar tarihinde üç Mimar Sinan. Bunun ana hatları Vakit gazetesinde neşredilmiştir. Fakat 50 Sanat Severlerin yayını arasında çıkarılmak üzere tetkik ve daha derinleştirilerek hazırlanmıştır. Rahmetli bunu tab'a verilmek üzere son aylarda tekrar gözden geçirirken, teferruatı tamamlanmadan vefat etmişlerdir. Ama bu notları sıralanarak yayınlanabilecektir.
 - *Bâbflîğın iç yüzü*. Bu mühim tetkik Sebilürreşad mecmuasında kısmen yayınlanmıştır, c. IX, s. 204-208, 1955.
 - *Osmanlıcada yanlış kelimeler ve ibareler sözlüğü*. Rahmetlinin en son ele aldığı ve son günlerinde fihristini hazırladığı bu eser Osmanlı dili ve tarihi tatbikatını aydınlatacak mahiyette mühim bir toplamadır. Çok dikkatle hazırlanmış ve senelerle her yanlış söylenen ve yazılan kelime ve cümlenin üzerinde durulmuştur. Tab'a hazır bir vaziyettedir.
-

Osman Nuri Ergin Darüşşafaka'da

Osman Nuri Ergin İstanbul Belediyesi
Mektupculuğunda

Osman Nuri Ergin Öğretmenlikte

Osman Nuri Ergin Emekliliğinde

